

गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः। ब्रह्मणस्पतिः। जगती।

इन्धानो अग्निं वनवद्वनुष्यतः कृतब्रह्मा शूशुवद्रातहव्य इत्।

जातेन जातमति स प्र संसृते यंयं युजं कृणुते ब्रह्मणस्पतिः ॥ २.०२५.०१

यंयम्- यम्। ब्रह्मणस्पतिः- मेधाधिदेवता। युजम्- योगिनम्। कृणुते- कुरुते। सः। अग्निम्-
पावकं क्रतुम्। इन्धानः- उद्दीपयन्। वनुष्यतः- सम्भक्तुः। वनवत्- सम्भक्ता भवति। कृतब्रह्मा-
सज्जीकृतमेधामन्त्रः। रातहव्यः- दत्तहविष्कः। शूशुवत्- वर्धते। द्रुओश्च गतिवृद्धयोः। जातेन-
आविर्भूतया प्रतिभया। जातम्- तदनु आविर्भूतां प्रतिभाम्। अति प्र संसृते- प्रसरति। प्रतिभामनु
प्रतिभां लभत इति भावः ॥१॥

वीरेभिर्वीरान्वनवद्वनुष्यतो गोभीं रयिं पप्रथद्वोधति त्मना।

तोकं च तस्य तनयं च वर्धते यंयं युजं कृणुते ब्रह्मणस्पतिः ॥ २.०२५.०२

यंयं युजं कृणुते ब्रह्मणस्पतिः। सः। वीरेभिः- वीरैः। वनुष्यतो वीरान्- सम्भक्तृन् वीरान्। वनवत्-
सम्भजति। गोभिः- चिद्रश्मिभिः। रयिम्- स्वसम्पदम्। पप्रथत्- विस्तारयति। त्मना- स्वरूपेण।
बोधति- बुध्यति बोधयति च। तोकं च तस्य तनयं च वर्धते- स्वसन्ततिं स्वधर्ममार्गे वर्धयति
च ॥२॥

सिन्धुर्न क्षोदः शिमीवाँ ऋघायतो वृषेव वध्रीरभि वष्ट्योजसा।

अग्नेरिव प्रसितिर्नाह वर्तवे यंयं युजं कृणुते ब्रह्मणस्पतिः ॥ २.०२५.०३

सिन्धुः- नदी। न क्षोदम्- कूलमिव। वृषा- वीर्यवान्। वध्रीरिव- युद्धयतो वीर्यरहितानिव।
शिमीवान्- कर्मवान् बृहस्पतिः। ओजसा- स्वबलेन। ऋघायतः- हिंसकान्। वष्टि- अभिभवितुं

कामयते । अग्नेः प्रसितिः- अग्नेर्ज्वालालातचक्रं वा । वर्तते न- यथा निवारयितुं न भवति तथा भवति ॥३॥

तस्मा अर्षन्ति दिव्या असश्चतः स सत्त्वभिः प्रथमो गोषु गच्छति ।

अनिभृष्टतविषिर्हन्त्योजसा यंयं युजं कृणुते ब्रह्मणस्पतिः ॥ २.०२५.०४

तस्मै । दिव्याः । असश्चतः- असङ्गता आपः । अर्षन्ति- सरन्ति । सः । प्रथमः- मुख्यतया । सत्त्वभिः- स्वबलैः । गोषु- चिद्रश्मिषु । गच्छति । अनिभृष्टतविषिः- अबाधितबलः सन् । ओजसा- बलेन । हन्ति- वृत्राणि नाशयति ॥४॥

तस्मा इद्विश्वे धुनयन्त सिन्धवोऽच्छिद्रा शर्म दधिरे पुरूणि ।

देवानां सुम्ने सुभगः स एधते यंयं युजं कृणुते ब्रह्मणस्पतिः ॥ २.०२५.०५

तस्मै । इत्- एव । विश्वे- सर्वाः । सिन्धवः- आपो मूलशक्तिधाराः । धुनयन्त- सरन्ति । पुरूणि- प्रभूतानि । अच्छिद्रा- छिद्ररहितानि । शर्म- मङ्गलानि । दधिरे- धृतवत्यः । देवानाम्- द्योतनशक्तीनाम् । सुम्ने- आनन्दे । सुभगः- सौभाग्यवान् । सः । एधते- वर्धते ॥५॥